

Projev ministra zahraničí J. Lipavského na poradě českých velvyslankyň a velvyslanců

22.8.2022 - | Ministerstvo zahraničních věcí ČR

Vážené paní velvyslankyně, vážení páni velvyslanci, kolegyně a kolegové,

s velkou radostí Vás vítám v Černínském paláci na jedné z nejvýznamnějších událostí, které se v diplomacii odehrávají - a to na tradiční každoroční poradě diplomatického sboru.

Zdálo by se, že v době digitalizace a nekonečných možností on-online propojení fyzická porada nedává smysl. Myslím ale, že uplynulé dva roky covidových opatření ukázaly, jak důležité je scházet se osobně, potkávat se a bavit se spolu.

Mezilidská komunikace není pouze o výměně informací, ale také o vytváření sounáležitosti, která je pro diplomacii naprosto klíčová. A právě tato porada je unikátní příležitost nejen si vyměnit názory a informace, ale také se prostě lidsky potkat.

Kolegyně, kolegové,

scházíme se, abychom mluvili o české zahraniční politice, abychom mluvili o tom, jaké jsou úkoly pro českou diplomacii, abychom zhodnotili uplynulý rok a také si odnesli úkoly nové - ať už ty vyřčené, nebo nevyřčené.

Zároveň platí, že tato porada je příležitostí pro politickou reprezentaci, aby diplomatickému sboru vysvětlila své priority. Pan premiér naši poradu zahájil a pozvání přijali i další členové vlády, a tímto bych jim všem chtěl poděkovat.

ÚVOD - PROČ MÁ ČESKO ZAHRANIČNÍ POLITIKU

Dovolte začít otázkou pro Černínský palác asi tou nejdůležitější. Otázkou o smyslu české zahraniční politiky. Proč ji máme a k čemu slouží? Věřím, že nikdo z Vás nikdy dlouho neváhal při hledání odpovědi. Že se všichni shodneme na tom, že tím hlavním úkolem české diplomacie je zajištění existence svobodného a suverénního Česka.

Byly to generace našich předků, které dokázaly vykresat nezávislé Československo, mimo jiné díky svému diplomatickému umění, ale byly to rovněž generace našich předků, které se na desítky let zaprodaly do ruského vazalství.

Po třiceti letech nezávislého českého státu prožíváme naprosto kritické období, kdy se v Evropě opět rozhoduje o tom, jestli budeme moci nezávisle existovat nebo jestli se bezpečnostní architektura v Evropě promění v náš neprospěch. A tomu, jak má česká diplomacie bojovat za nezávislé a suverénní Česko, se budu dnes ve svém projevu věnovat.

POLITICKÉ EXPOSÉ - VÁLKA NA UKRAJINĚ

Dovolte mi začít dvěma výroky státníků, které spolu zdánlivě nesouvisí a byly také proneseny v jiném časovém horizontu. Jsou to výroky dvou prezidentů.

První pronesl letos 21. února Vladimír Vladimirovič Putin a zněl: „*Ukrajina nikdy neměla tradici autentické státnosti. Je plně součástí ruské historie, kultury a duchovního prostoru.*“

Druhý výrok pronesl Václav Havel, který krátce po vzniku samostatné České republiky, řekl:
„Lhostejnost k druhým a lhostejnost k osudu celku je přesně tím, co otevírá dveře zlu.“

Rusko rozpoutalo v Evropě brutální válku a otevřelo stavidla čistému zlu. Válku, v níž umírají a trpí statisíce občanů Ukrajiny. Válku, která je nejhrubším porušením Charty OSN a mezinárodního práva. Válku, která je bytostným ohrožením Česka a Evropské unie. Válku, jejíž výsledek rozhodne o bytí a nebytí Evropy, jak ji známe, a mezinárodního řádu založeného na pravidlech. Válku koloniální, jejímž cílem je uchvácení cizího území.

Při snaze dosáhnout těchto cílů Rusko používá metody blízké teroristickým organizacím – viděli jsme obrázky z Buči, slyšeli jsme hrozby použití jaderných zbraní a trneme, k čemu povede okupace jaderné elektrárny Zápороží, ze které si ruské jednotky udělaly základnu.

Slova Václava Havla jsou proto dnes přinejmenším stejně aktuální jako před bezmála třiceti lety. Naléhavě si díky nim uvědomujeme nesamozřejmost svobody a demokracie a provázanost obrany těchto hodnot na Ukrajině s bezpečností Česka.

Putinova válka proti Ukrajině nesmí uspět, a to ani v podobě jakýchkoli územních ústupků, ani koncesí ukrajinské suverenity. S appeasementem činěným za zády ohrožených máme svoje tragické zkušenosti, a i proto je dnes nejdůležitějším úkolem české diplomacie podporovat Ukrajinu a vysvětlovat, proč nemůžeme být vůči zlu v podobě války, kterou Vladimir Putin rozpoutal, lhostejní.

To se samozřejmě netýká jen Evropy, ale možná daleko naléhavější je tento problém v Africe a všech zemích globálního Jihu, které se Rusko snaží manipulovat proti Ukrajině a Západu. Válka Vladimira Putina proti Ukrajině je válkou proti liberální demokracii, vládě práva, svobodě slova a právu vybírat si své představitele ve volbách, o nichž se předem neví, jak dopadnou.

Volodimir Zelensky se stal prezidentem ve svobodných volbách. Vladimir Putin zná jen volby koupené a zfalšované. Nesmíme dopustit, aby Putin mohl beztrestně pronášet soudy a rozhodovat o tom, který stát má právo být státem a který takové právo nemá. Pokud to dopustíme, co mu bude bránit v tom, aby jednoho dne pronesl podobný výrok na adresu Česka? Válka Vladimira Putina je útokem proti základům, na kterých je postaven nezávislý a suverénní český stát.

POLITICKÉ EXPOSÉ - NÁSTUP VLÁDY

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

když nastupovala naše vláda do úřadu, byla situace na Ukrajině vážná. Tehdy jsme ještě všichni věřili a doufali, že dokážeme Putinovy plány odvrátit či ho odradit od toho nejhoršího. A že největším úkolem v oblasti zahraniční politiky, který minimálně pro tento rok před námi stojí, je zvládnutí českého předsednictví v Radě EU. Nicméně již tehdy klíčové programové dokumenty zcela odpovědně řešily bezpečnost České republiky.

Paralelně s tím jsme se hrdě přihlásili k hodnotově založené, chcete-li havlovské, zahraniční politice; upevnění našich spojeneckých vazeb a posílení našeho postavení v EU a NATO; revizi vztahů s Ruskem a Čínou; modernizaci ekonomické diplomacie; a profesionalizaci naší zahraniční služby.

POLITICKÉ EXPOSÉ - PŘEDSEDNICTVÍ

Pravdou je, že Putinova válka samozřejmě naše předsednictví zásadním způsobem ovlivnila. Museli jsme nové realitě priority urychleně přizpůsobit. Hlavním tématem se stala pomoc Ukrajině při obraně před ruskou agresí a asistence při obnově osvobozených území. Postarat se musíme o Ukrajince, kteří před válkou uprchli, a řešit následky a dopady války na Evropu, včetně řešení krize

energetické.

Ruské agresivní chování také znovu nasvítlo evropská slabá místa, ať už jde o naši obranyschopnost, kybernetickou bezpečnost či odolnost našich institucí a společností. I tyto záležitosti jsou na předních místech naší předsednické agendy. Tím neklíčovějším úkolem pro nás zůstává, aby Evropská unie zůstala v reakci na ruskou agresi proti Ukrajině jednotná. Slogan „V jednotě je síla“ nejsou jen prázdná slova.

V červenci jsme schválili již sedmý balík sankcí, a dokud bude Rusko okupovat území Ukrajiny, musíme pokračovat v jejich utužování a zpřesňování. Zároveň se musíme soustředit na zamezení jejich obcházení skrze třetí země. Budeme usilovat o pozastavení vízových facilitačních dohod EU s Ruskem i Běloruskem, které Moskvu v její agresi podporuje. A zdá se to být jako dosažitelný cíl. Diskuzi ale chceme zahájit i ohledně omezení vydávání víz Rusům a Bělorusům. Postoje členských zemí Unie v této věci nejsou jednotné a čeká nás zde ještě mnoho práce.

Naopak Ukrajině a Moldavsku, které obdržely kandidátský status, a dále Gruzii chceme pomáhat konkrétními kroky v jejich fázové integraci do Unie. Ministři zahraničí těchto tří zemí přijedou příští týden do Prahy, aby se zúčastnili oběda na okraj Gymnichu, na který plynule naváže Fórum pro Ukrajinu.

Naše podpora integrace Ukrajiny, Moldavska a Gruzie neznamena, že zapomínáme na kandidátské země, a má to i vztah k západnímu Balkánu, protože jejich evropská perspektiva je jasná, stejně jako provázanost jejich budoucnosti s bezpečností celé Evropy.

Ruská agrese nesmí zastínit ani dlouhodobější trendy v mezinárodních vztazích, v první řadě narůstající význam a váhu Číny a regionu Indo-Pacifiku, a to v řadě ohledů – ekonomického, politického i bezpečnostního. Ne každý růst je z našeho pohledu pozitivní, rostoucí asertivita až v některých momentech agresivita Číny je jen jedním z příkladů. Naší reakcí musí být posílení naší spolupráce s like-minded zeměmi regionu. Ve vztahu k Číně vláda deklarovala revizi vzájemných vztahů, což je proces, který aktuálně probíhá, a intenzivně se mu věnujeme.

Z plánovaných akcí českého předsednictví bych chtěl zmínit dvě akce, které mají pro Českou republiku velký význam. Tou první je Rada přidružení EU-Izrael, která by se měla konat v říjnu, a to po desetileté přestávce. Šlo pro nás o silnou prioritu, do které jsem osobně věnoval dost času a energie.

Tou druhou je další zasedání Rady EU-USA pro obchod a technologie, která se v době ruské agrese ukázala být zásadním a dobře fungujícím fórem pro naplňování společného strategického zájmu EU a USA. Rychlá reakce na ruskou agresi v otázkách kontroly exportu a sankcí je možná jen díky její existenci.

POLITICKÉ EXPOSÉ - Globální výzvy

Zmínil jsem energetickou krizi, která naše předsednictví zaměstnává od prvních dnů, a není nejmenších pochyb, že tomu tak bude až do dnů posledních. Akutní potřeba zabezpečení alternativních zdrojů k ukončení naší závislosti na Rusku bude prvořadou prioritou.

V oblasti klimatu a životního prostředí to však nic nemění na unijních strategických cílech. V naší snaze o jejich naplnění ale nesmíme zůstat osamoceni. EU sama produkuje pouze necelou desetinu globálních skleníkových plynů a tento podíl se stále snižuje. Součástí této hry je nevyhnutelně i soupeření o zelené technologie, jejich normy a standardy a přístup ke kritickým minerálům. Máme proto zájem na tom, aby uspěly významné mezinárodní environmentální konference, zejména klimatické COP 27 v Egyptě a COP 15 k biodiverzitě, kde budeme vystupovat jménem EU.

Velkou prioritou jsou i migrační tlaky. Ruská agrese zvedla v Evropě uprchlickou krizi nevídanou od dob druhé světové války. Jsem hrdý, že mohu říct, že jsme získali úctu na mezinárodní scéně jako země, která je schopná uprchlíkům z Ukrajiny poskytnout nezbytnou pomoc a plný servis pro zajištění důstojných podmínek života. To i v situaci, kdy neseme největší migrační zátěž, neboť jsme na prvním místě per capita (na hlavu) v počtu udělených speciálních víz dočasné ochrany. Zároveň svět zažívá potravinovou krizi, která je důsledkem ruské agrese, zároveň vyvolává nové migrační tlaky směrem z jihu.

POLITICKÉ EXPOSÉ - 4 PRIORITY, DALŠÍ ÚSPĚCHY A CÍLE

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

když jsem nastupoval do funkce ministra zahraničních věcí, vytyčil jsem si čtyři velmi konkrétní priority, kterým se věnuji během svého mandátu.

Jedná se o:

- prosazení sankčního, tzv. Magnitského zákona;
- úspěšně zvládnuté předsednictví Česka v Radě EU;
- digitalizace resortu i s dopadem na kvalitu poskytovaných služeb pro občany;
- a v neposlední řadě posílení vědy, výzkumu a inovací v oblasti ekonomické diplomacie.

Když se podívám na sedm měsíců ve funkci a na tyto čtyři priority, mohu konstatovat, že sankční zákon začala projednávat sněmovna, předsednictví úspěšně běží a na digitalizaci a ekonomické diplomacii intenzivně pracujeme.

Podařila se i řada jiných věcí, na kterých pracujeme. Úspěšně jsme kandidovali do Rady OSN pro lidská práva na místo po Rusku, což mělo výrazný symbolický rozměr, ale i praktický dopad na práci Rady. Před několika týdny jsme pak předložili kandidaturu na předsednictví v Radě pro rok 2023 a já věřím, že i díky práci vás všech uspějeme.

ČR spolu s ostatními obdobně smýšlejícími zeměmi aktivně pracuje v mezinárodních organizacích proti dalším zájmům Ruska a jeho spojenců. Proto i tyto kandidatury jsou velmi důležité.

V květnu vláda schválila zvláštní Program občanská společnost určený pro udělování dlouhodobých pobytů obráncům lidských práv a nezávislým novinářům a aktivistům z Ruska a Běloruska. K dnešnímu dni nabralo MZV vyšší desítky žádostí o tyto pobytové tituly, které zpracováváme ve spolupráci s kolegy z Ministerstva vnitra. Jde o konkrétní pomoc konkrétním lidem.

Co se týče Magnitského zákona, tam jsme urychlili vypracování zákona oproti původnímu plánu. Nabytí účinnosti očekávám do konce tohoto roku. Česko se tak stane první středoevropskou zemí, která bude mít tento významný nástroj posilující schopnosti prosazování zahraniční a bezpečnostní politiky.

Jsme jedním z lídrů a vzorem v pomoci Ukrajině. Naše zkušenosti s vyhošťováním ruských diplomatů, zastropováním vzájemného zastoupení a uzavíráním konzulátů jsme sdíleli s našimi partnery v EU. Napomohli jsme tak tomu, že EU musely opustit stovky ruských agentů pod diplomatickým krytím. V této souvislosti mi ještě dovoluji zmínit jedno poděkování k událostem z února. Rád bych vyzdvihl úspěšnou evakuaci našich pracovišť ve východní Evropě a Rusku po vypuknutí války.

Milí kolegové,

kdo se mnou měl možnost někdy hovořit o zahraniční politice osobně, tak ví, že diplomacii považuji

za řemeslo a veskrze praktickou disciplínu.

Chtěl bych vás proto vyzvat, abyste v zemích vaší působnosti aktivně pracovali s místní politickou reprezentací, novináři, opinion-makers a veřejností, a to jak samostatně, tak ve spolupráci se zástupci Ukrajiny, partnery z členských zemí EU a dalšími spojenci jako jsou USA, Velká Británie, Kanada a další.

Stojíme přitom proti Rusku, jež cynicky zneužívá potravinovou krizi, kterou samo způsobilo, k vydírání demokratických zemí a k šíření lží v zemích globálního Jihu. Spolu s ostatními resorty se MZV snaží o účinnou strategickou komunikaci, v níž očekávám i vaši pomoc.

Na některých úřadech se již tradiční, a veskrze pozitivně vnímanou akcí stala připomínka Dne lidských práv formou snídaní s představiteli občanské společnosti, nezávislémi novináři či disidenty, jež bude mít letos o to významnější předsednický rozměr. Věřím proto, že se řady úřadů připomínajících výročí schválení Všeobecné deklarace lidských práv dále rozšíří. Možností podpory lidských práv a svobod je samozřejmě mnohem více, a i zde spoléhám na vaši iniciativu a kreativitu.

Neoddělitelnou součástí moderní diplomacie je digitální diplomacie, odehrávající se přes jiné platformy, než na jaké jsme zvyklí, internet a hlavně sociální sítě. Naši spojenci, ale i nepřátelé už strategickou komunikaci a digitální diplomacii plně využívají. A je velkým úkolem pro MZV a pro český stát, abychom si toto osvojili a uměli s nimi pracovat. Musíme komunikovat jednotně a srozumitelně a využívat veškeré platformy, jaké máme k dispozici. Vy, jako naši představitelé v zahraničí musíte být přirozenou součástí tohoto procesu. Jasně komunikovat stanoviska Česka v zahraničí, nikoli jen reaktivně, ale i ofenzivně.

VĚDECKÁ DIPLOMACIE

Dovolte mi se nyní krátce zastavit u další z významných priorit, kterým se chci věnovat, a tou je vědecká diplomacie.

Chci zde navázat na to, co bylo v této oblasti učiněno v minulých letech, a zasadit se o to, aby zahraniční služba dále aktivizovala své kapacity a znalosti ve prospěch podpory mezinárodní spolupráce ve výzkumu, vývoji a inovacích. Bude to konkrétním příspěvkem našeho resortu k naplňování programového prohlášení vlády.

Jakkoliv aktuálně čelíme bezprecedentním a naléhavým krizím, nesmíme zapomenout, že naše budoucí prosperita a postavení ve světě budou přímo záviset na tom, do jaké míry se prosadíme jako země schopná produkovat nové objevy, technologie a myšlenky a spolupracovat v tomto směru s ostatními vyspělými partnery.

Jsem rád, že na naší letošní poradě, hned v tomto zahajovacím bloku, vystoupí paní ministryně Langšádlová, aby představila priority českého výzkumu a vývoje. Chtěl bych jí poděkovat za to, že se jí podařilo dohodnout pokračování pozic specializovaných bilaterálních vědeckých diplomatů. Já bych byl rád, kdyby se do budoucna dařilo tuto síť dále rozšiřovat.

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

jsem si vědom toho, že základem každé úspěšné diplomacie je zejména kvalitní, profesionální a nadstranický diplomatický sbor a dobře fungující ministerstvo. Budování obojího hodlám věnovat nezbytný čas i energii.

Prvním předpokladem je finanční zabezpečení a stabilizace resortu, která nemůže vést pouze skrze nevyhnutelné úspory v rámci MZV. Intenzivním vyjednáváním se nám podařilo v rámci novelty

rozpočtu získat zpět část prostředků, o které byla původně naše rozpočtová kapitola z úsporných důvodů zkrácena.

Při těchto obtížných jednáních vždy zdůrazňuji, že diplomacie není jakýsi svět sám pro sebe, ale jde o důležitou součást bezpečnostního aparátu státu. Takto musíme být vnímáni i při jednáních o rozpočtu a toto vnímání se musí odrazit ve výši platů zaměstnanců MZV či alokaci prostředků na udržování budov našich zastupitelských úřadů.

Druhým předpokladem lepšího využití lidských zdrojů je optimalizace systemizace. Pracujeme na tom včetně vzniku samostatných oddělení energetické bezpečnosti a sankcí v sekci bezpečnostně multilaterální či přesuny některých odborů do sekce Státního tajemníka. Tyto změny by se měly uskutečnit během září a října. Prioritami v rámci systemizace a obsazování služebních i pracovních míst zůstávají ZÚ Moskva, ZÚ Kyjev, Odbor Východní Evropy a Odbor komunikace.

Rovněž se hodlám zaměřit na zkvalitnění činnosti Diplomatické akademie a lepší nastavení standardů, abychom lépe pokryli některé odborné či jazykové kompetence, které nám nyní chybí. Pracujeme i na změně statusu Diplomatické akademie. Cílem je organizace, která bude efektivněji reagovat na potřeby vzdělávání ministerstva zahraničí i širší odborné veřejnosti.

Třetím předpokladem je zlepšení legislativního prostředí, ve kterém fungujeme. Doufám, že k 1. lednu příštího roku vstoupí v platnost novela Zákona o státní službě, která bude znamenat mimo jiné změny na úrovni zařazení náměstků a povinné přesoutěžování představených do úrovně ředitelů odborů v pětiletých cyklech. S dalšími resorty pracujeme na širší a obsáhlejší novele Zákona o státní službě a věřím, že se spolu s ní podaří i tak potřebná novelizace zákona o zahraniční službě. Ideální termín vstupu v platnost této komplexní novely by mohl být ještě v roce 2023.

V této souvislosti také hodláme usilovat o to, abychom nabídli odpovídající pozice kolegům, kteří během předsednictví posílili Stále zastoupení v Bruselu, ať už by šlo o jejich začlenění do státní správy či vyslání do institucí EU.

Vážení kolegové,

na závěr mého projevu mi dovoluje poděkovat za pozornost, kterou již po dva roky vaše úřady věnují mapování různých omezení spojených s onemocněním covid-19 uplatňovaných v zemích vaší akreditace. Možná se může zdát zvláštní, že tím ukončuji projev, ale webová stránka Rozcestníku informací k cestám do zahraničí patří k nejnavštěvovanějším částem stránek našeho ministerstva, je hojně využívána našimi médii, a proto je třeba i nadále zachovávat její aktuálnost.

Na druhou stranu platí, že po dvou letech plných nejrůznějších omezení ve všech oblastech života zaznamenáváme zvýšený zájem českých občanů o cesty do zahraničí. Úměrně tomu narůstá také počet konzulárních případů, které řešíme zde v ústředí, ale zaobíráte se jimi zejména na vašich zastupitelských úřadech.

Konzulární službu a poskytování konzulární ochrany našim občanům vnímám jako výkladní skříň vůči naší veřejnosti, a proto ocením vaši maximální možnou podporu pracovníkům konzulárních úseků.

Rovněž tak budeme pokračovat v úsilí co nejvíce usnadnit život českým občanům pobývajícím v zahraničí. V souladu s programovým prohlášením vlády pracujeme na projektu digitalizace konzulárních aplikací, jehož cílem je ulehčit a zjednodušit vyřizování úředních dokumentů v cizině. Výzvou nejen pro naše ministerstvo bude realizace korespondenční volby v zahraničí za předpokladu, že bude schválena příslušná změna volebního zákona.

Na závěr mi dovoluje poděkovat všem kolegyním a kolegům na Úřadu vlády, zde na Ministerstvu

zahraničních věcí i na zastupitelských úřadech, kteří se podílejí na úspěšném výkonu předsednictví. Zvláště bych vyzdvihl Stálé zastoupení v Bruselu, kde působí naši diplomaté spolu s resortními experty a naše úřady v Íránu a Kataru, které vykonávají místní předsednictví.

Děkuji také za všechny vaše podněty k posilování role Česka v mezinárodní politice, které jste mi během léta zaslali, a těším se na diskusi o naší zahraniční a bezpečnostní politice jak v dalších měsících našeho předsednictví, tak i po jeho skončení.

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

dovolte mi ještě jednou se vrátit k citátu Václava Havla. Ten zní: „Lhostejnost k druhým a lhostejnost k osudu celku je přesně tím, co otevírá dveře zlu.“

Chci vám ještě jednou poděkovat, že při své práci nejste lhostejní ani k jednotlivci, ani k celku. Děkuji vám, že to prokazujete každý den malými i velkými činy ve prospěch České republiky.

https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministru/clanky_a_projevy_ministra/projev_ministra_zahranici_j_lipavskeho_2.html